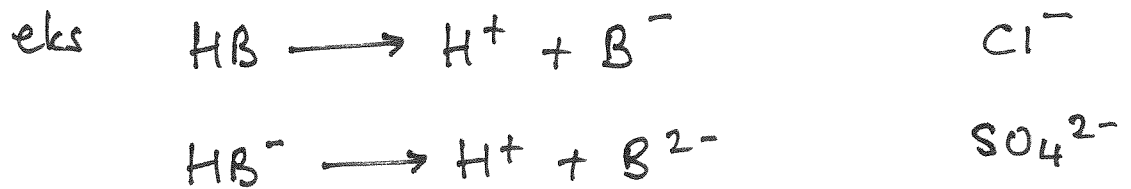

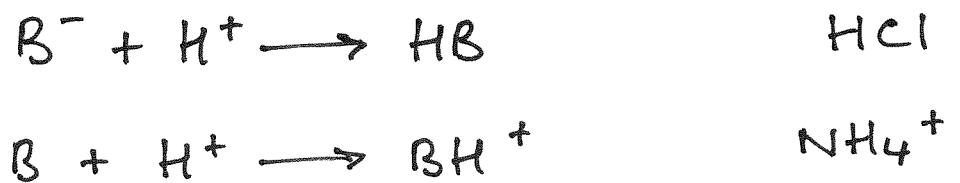
KAP 8: SYRER OG BASER

Syre - et stoff som kan spalte av protoner, H^+

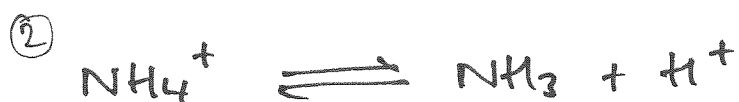
Husk: $H^+ \equiv H_3O^+$ i vannløsning

Base - et stoff som kan ta opp protoner

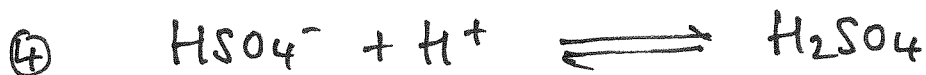
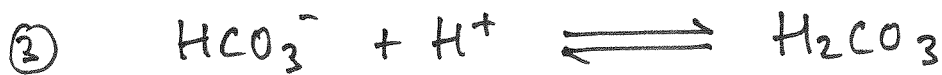
Husk: syrer og baser kan være molekyler eller ioner

Eksempler: ① $HCN \longrightarrow H^+ + CN^-$ syanid ionet

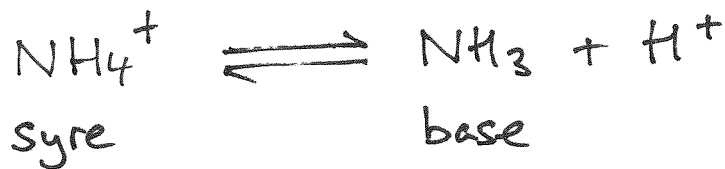

Base - eksempler

OBS! HCO_3^- og HSO_4^- kan være både syrer og base. De er AMFOTERISKE

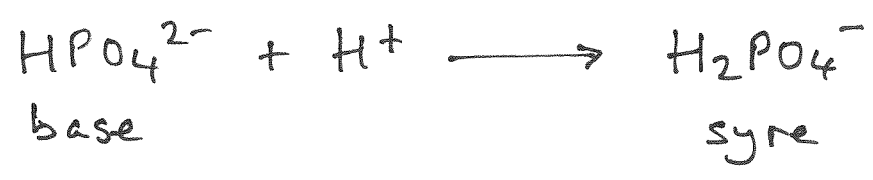
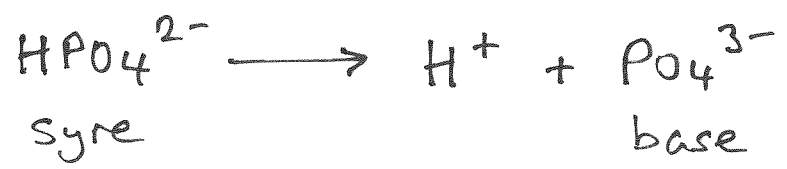
PROTOLYSE REAKSJON — protoner blir tatt opp / avgitt

Altid en syre og en base i reaksjonslikningen

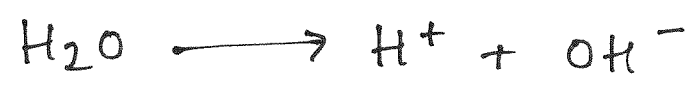
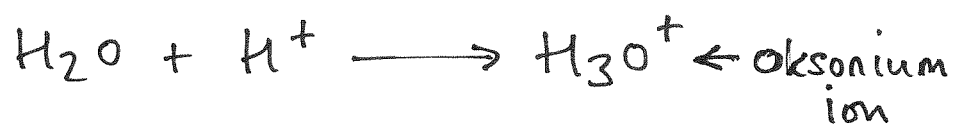
Oppgave

Vis at HPO_4^{2-} er amfoterisk

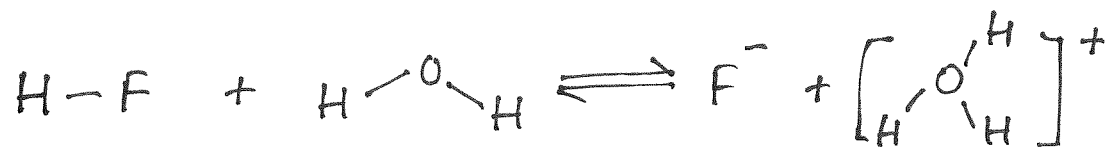

Oppgave

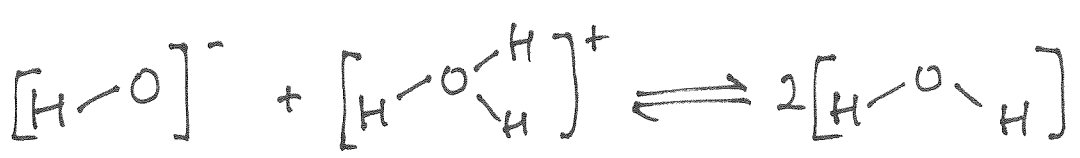
Vis at vann er amfoterisk

Syrer i vann

Baser i vann

Navn	Syre	K_a	Korr. base	K_b^*
Svovelsyrling	H_2SO_3	$1,3 \cdot 10^{-2}$	HSO_3^-	$7,7 \cdot 10^{-13}$
Hydrogensulfation	HSO_4^-	$1,2 \cdot 10^{-2}$	SO_4^{--}	$8,3 \cdot 10^{-13}$
Fosforsyre	H_3PO_4	$7,5 \cdot 10^{-3}$	$H_2PO_4^-$	$1,3 \cdot 10^{-12}$
Flussyre	HF	$7,0 \cdot 10^{-4}$	F^-	$1,4 \cdot 10^{-11}$
Maursyre	HCOOH	$1,8 \cdot 10^{-4}$	$HCOO^-$	$5,7 \cdot 10^{-11}$
Eddiksyre	CH_3COOH	$1,8 \cdot 10^{-5}$	CH_3COO^-	$5,6 \cdot 10^{-10}$
Karbonsyre	H_2CO_3	$4,2 \cdot 10^{-7}$	HCO_3^-	$2,4 \cdot 10^{-8}$
Hydrogensulfid	H_2S	$1 \cdot 10^{-7}$	HS^-	$1 \cdot 10^{-7}$
Ammoniumion	NH_4^+	$5,6 \cdot 10^{-10}$	NH_3	$1,8 \cdot 10^{-5}$
Blåsyre	HCN	$4,0 \cdot 10^{-10}$	CN^-	$2,5 \cdot 10^{-5}$
Hydrogenkarbonation	HCO_3^-	$4,8 \cdot 10^{-11}$	CO_3^{--}	$2,1 \cdot 10^{-4}$

* K_b vil bli forklart senere.

Tabell 8.2 Syre- og basekonstanter for en del svake syrer og baser.

Syre styrke

Sterk syre - stor evne til å spalte H^+

Svak syre - lite evne til å spalte H^+

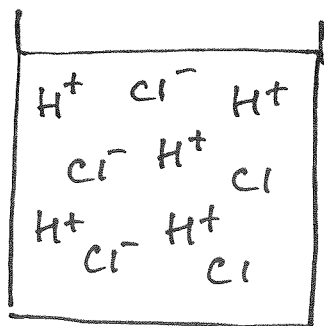

Reaksjon forskjøvet mot venstre

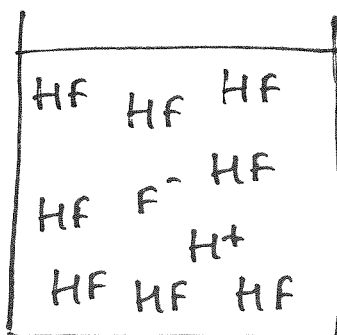
- vi bruker likevekstsymbolet $\rightleftharpoons$

- Syrekonstant $K_a = \frac{[H_3O^+][B^-]}{[HB]}$

- K_a alltid < 1 for svake syrer

sterk syre
HCl

svak syre
HF

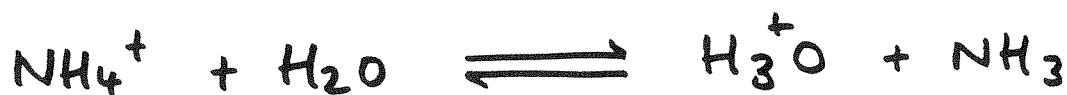
a) Skriv syrekonstantene for de svake syrer

SVAR

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{F}^-]}{[\text{HF}]} = 7 \times 10^{-4}$$

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{NH}_3]}{[\text{NH}_4^+]} = 5.6 \times 10^{-10}$$

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{SO}_4^{2-}]}{[\text{HSO}_4^-]} = 1.2 \times 10^{-2}$$

b) Hvilken av syrene er sterkest/svakest ?

SVAR

HSO_4^- er den sterkeste, NH_4^+ er den svakeste

Base styrke

sterk base - stor evne til å ta opp H^+

svak base - lite evne til å ta opp H^+

Reaksjonen sterkt til venstre

$$\text{Base konstant } K_B = \frac{[HB][OH^-]}{[B]}$$

$$K_a = \frac{[H_3O^+][B^-]}{[HB]}$$

$$\Rightarrow K_a \cdot K_B = \frac{[H_3O^+][B^-][HB][OH^-]}{[HB][B^-]}$$

$$= [H_3O^+][OH^-]$$

$$= K_w = 1 \times 10^{-14} \text{ ved } 25^\circ C$$

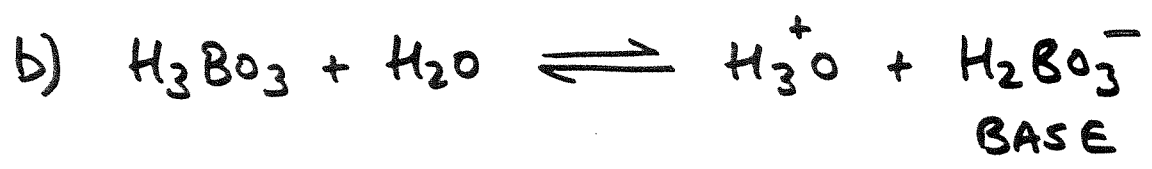
Eks. 3

Borsyre H_3BO_3 $K_a = 5.8 \times 10^{-10}$

- a) Er dette en svak syre?
- b) Finn denne syras korresponderende base
Skriv ligningen for basens reaksjon med vann
- c) Skriv uttrykket for K_b og beregn verdien K_b

SVAR

a) K_a er svært liten $\Rightarrow$ Borsyre er en svak syre

c) $K_b = \frac{[H_3BO_3][OH^-]}{[H_2BO_3^-]}$

$K_b = \frac{K_w}{K_a} = \frac{1 \times 10^{-14}}{5.8 \times 10^{-10}} = \underline{1.7 \times 10^{-5}}$

Reaksjon mellom sterke syre og sterke base

sterk syre — mange H_3O^+

sterk base — mange OH^-

$$K = \frac{1}{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{OH}^-]} = \frac{1}{K_w} = 1 \times 10^{14}$$

$$K \gg 1$$

Reaksjonen går nesten fullstendig til høyre

Nesten alle OH^- ioner tilsatt reagerer med H_3O^+ ioner

$$K_w = [\text{H}_3\text{O}^+][\text{OH}^-] = 10^{-14} \quad \text{fra målinger}$$

$$\boxed{\text{pH} = -\lg[\text{H}_3\text{O}^+]}$$

$$\text{pOH} = -\lg[\text{OH}^-]$$

$$\boxed{\text{pH} + \text{pOH} = 14}$$

$$\text{pK}_a + \text{pK}_b = 14$$

Oppgave

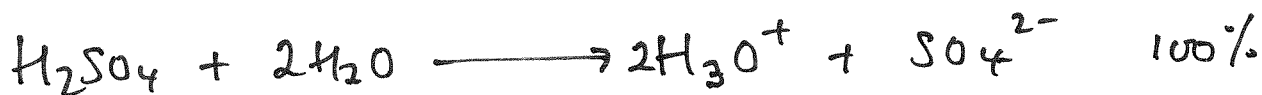
Jeg løser 0,0588 g svovelsyre (H_2SO_4) i vann, og fortynner til 200 ml. Hva blir pH?

$$\text{mol } n = \frac{m}{F_m} = \frac{0,0588}{98} = 6 \times 10^{-4} \text{ mol}$$

$$\begin{array}{c} \uparrow \\ \text{H}_2\text{SO}_4 = 2 + 32 + (4 \times 16) \end{array}$$

$$n = V \times c$$

$$\Rightarrow c = \frac{n}{V} = \frac{6 \times 10^{-4}}{200/1000} = 0,003 \text{ mol/l}$$

$$\Rightarrow [\text{H}_3\text{O}^+] = 2 \times 0,003 = 0,006 \text{ mol/l}$$

$$\text{pH} = -\lg[\text{H}_3\text{O}^+] = -\lg 0,006$$

$$= \underline{\underline{2,2}}$$

Oppgave

Hva blir pH når 1 liter 0,03 M HCl blir
tilsatt 0,7 liter 0,05 M $\text{Ba}(\text{OH})_2$?

1 liter 0,03 M HCl inneholder $1 \times 0,03 = 0,03 \text{ mol H}_3\text{O}^+$

0,7 liter $\text{Ba}(\text{OH})_2$ inneholder $2 \times 0,7 \times 0,05 = 0,07 \text{ mol OH}^-$

1,7 liter blanding inneholder $0,07 - 0,03 = 0,04 \text{ mol OH}^-$

$$\Rightarrow [\text{OH}^-] = \frac{0,04}{1,7} = 0,0235 \text{ mol/l}$$

$$\text{pOH} = -\lg[\text{OH}^-] = -\lg 0,0235 = 1,62$$

$$\text{pH} = 14 - \text{pOH} = 14 - 1,62 = \underline{\underline{12,4}}$$

Sur løsning $[\text{H}_3\text{O}^+] > 1 \times 10^{-7} \quad \text{pH} < 7$

Basisk løsning $[\text{H}_3\text{O}^+] < 1 \times 10^{-7} \quad \text{pH} > 7$

Neutral løsning $[\text{H}_3\text{O}^+] = [\text{OH}^-] = 1 \times 10^{-7} \quad \text{pH} = 7$

pH varierer mellom 0-14 vanligvis

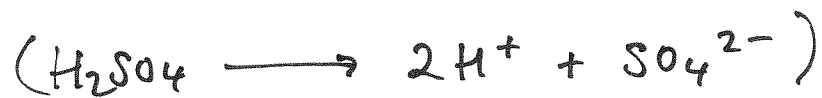
Oppgaver

Hvor mye 0,01 M KOH må bli tilsatt
1 liter 0,01 M H₂SO₄ for å oppnå en nøytral
løsning?

$$\text{mol } n = V \times c$$

$$\Rightarrow \text{mol H}_2\text{SO}_4 = 1 \times 0,01 = 0,01 \text{ mol}$$

$$\text{mol H}_3\text{O}^+ = 2 \times 0,01 = 0,02 \text{ mol}$$

Vi trenger 0,02 mol OH⁻, altså 0,02 mol KOH

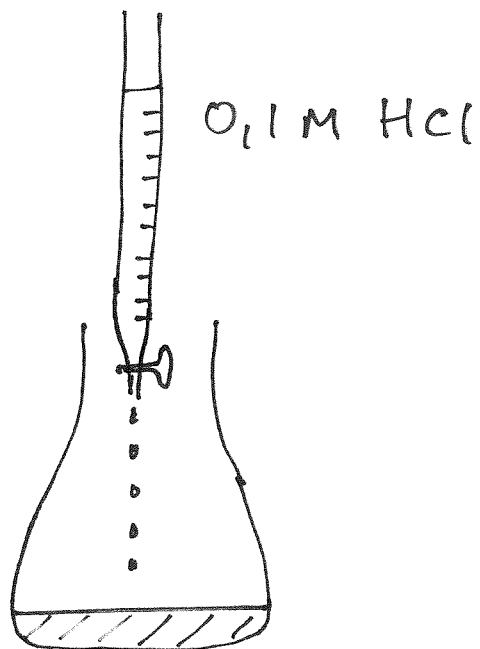
$$0,02 = V \times 0,01$$

$$\text{Vol KOH løsning} = V = \frac{0,02}{0,01} = 2 \text{ liter}$$

pH Indikatorer – lakmus, tymolblå   kunstig
– rødkol, hortensia   naturlig

Titreering

KOH + tymolblå

En ukjent masse KOH
blir tilsatt vann

Tilsette (titrer) HCl løsning

Når blå $\rightarrow$ grønn er
løsningen nøytral

Hvis 24,2 ml HCl blir brukt,
hvor mye KOH hadde vi ?

$$\text{mol } n = V \times c = \frac{24,2}{1000} \times 0,1$$

$$= 0,00242 \text{ mol HCl}$$

$$= 0,00242 \text{ mol H}_3\text{O}^+$$

$$\Rightarrow \text{Vi hadde } 0,00242 \text{ mol OH}^- = \text{KOH}$$

$$\text{mol } n = \frac{m}{F_m}$$

$$m = F_m \times n = 56 \times 0,00242$$

$$= \underline{\underline{0,136 \text{ g KOH}}}$$

Oppgave

Finn K_a for 0,01M eddiksyre (HAc)
gitt at $\text{pH} = 3,38$

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{Ac}^-]}{[\text{HAc}]}$$

$$\text{pH} = -\lg[\text{H}_3\text{O}^+] = 3,38$$

$$\Rightarrow [\text{H}_3\text{O}^+] = 10^{-3,38} = 4,17 \times 10^{-4} \text{ mol/l}$$

fra likningen $[\text{Ac}^-] = [\text{H}_3\text{O}^+] = 4,17 \times 10^{-4} \text{ mol/l}$

$$[\text{HAc}] = 0,01 - 4,17 \times 10^{-4} = 0,00958$$

$$\Rightarrow K_a = \frac{4,17 \times 10^{-4} \times 4,17 \times 10^{-4}}{0,00958}$$

$$= \underline{1,8 \times 10^{-5}}$$

Oppgave

Finn pH av 0,1 M margsyre (HCOOH) $K_a = 1,8 \times 10^{-4}$ (tabell og formelsamling)

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{HCOO}^-]}{[\text{HCOOH}]}$$

Vi må finne $[\text{H}_3\text{O}^+]$ for å finne pH

$$\text{La } [\text{H}_3\text{O}^+] = x$$

$$\Rightarrow [\text{HCOO}^-] = [\text{H}_3\text{O}^+] = x$$

$$[\text{HCOOH}] = 0,1 - x$$

H_3O^+ fra
spalting av H_2O
kan glemmes

$$K_a = \frac{x \cdot x}{0,1 - x} = 1,8 \times 10^{-4}$$

$$x^2 + 1,8 \times 10^{-4} x - 1,8 \times 10^{-5} = 0$$

$$x = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a} = 4,2 \times 10^{-3}$$

$$\text{pH} = -\lg 4,2 \times 10^{-3} = \underline{\underline{2,4}}$$

Du kan bruke en tilnærming: $0,1 - x \approx 0,1$

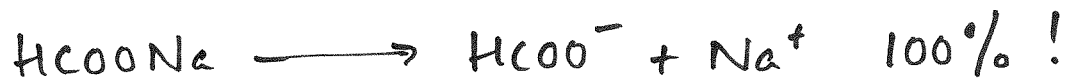
Fellesion effekt

Hva skjer hvis vi tilsette HCOONa til HCOOH

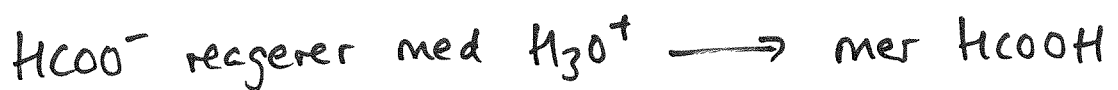
$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{HCOO}^-]}{[\text{HCOOH}]}$$

HCOONa er en vanlig lettloslig salt

$\Rightarrow$ Vi har økt $[\text{HCOO}^-]$ i den opprinnelig HCOOH løsning

I følge Le Chatelier's Prinsipp, hvis vi øker $[\text{HCOO}^-]$ går reaksjonen til venstre

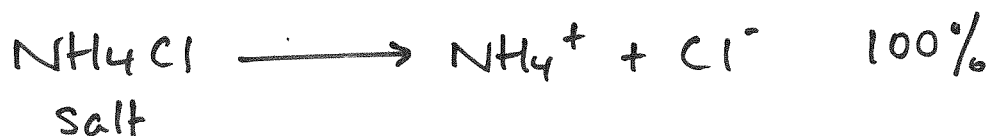
$\Rightarrow$ mindre H_3O^+

$\Rightarrow$ pH øker

HCOO^- er et felles ion og har et fellesion effekt

Eksempel Ammoniak er tilsatt vann. Hvilken effekt har videre tilsetning av NH_4Cl på pH?

Vi øker $[\text{NH}_4^+]$

- ⇒ Reaksjonen går mot venstre
- ⇒ $[\text{OH}^-]$ avtar
- ⇒ $[\text{H}_3\text{O}^+]$ øker
- ⇒ pH synker (mindre basisk)

Oppgave

0,1 mol HCOOH + 0,1 mol HCOONa løst i vann til 1 liter

Finne pH gitt at $K_a[\text{HCOOH}] = 1,8 \times 10^{-4}$

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{HCOO}^-]}{[\text{HCOOH}]}$$

K_a er konstant, selv om vi tilsette HCOONa

Siden HCOOH er en svak syre

$$[\text{HCOO}^-] \approx 0,1 \text{ M} \quad \text{tilnærming}$$

$$[\text{HCOOH}] \approx 0,1 \text{ M}$$

$$\Rightarrow K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][0,1]}{[0,1]} = 1,8 \times 10^{-4}$$

$$\Rightarrow [\text{H}_3\text{O}^+] = 1,8 \times 10^{-4}$$

$$\Rightarrow \text{pH} = -\lg[\text{H}_3\text{O}^+] = \underline{3,7}$$

Buffer løsninger

pH lite endret ved tilsetning av moderate mengder syre eller base

Eks. 1. Svak syre + korresp. svak base

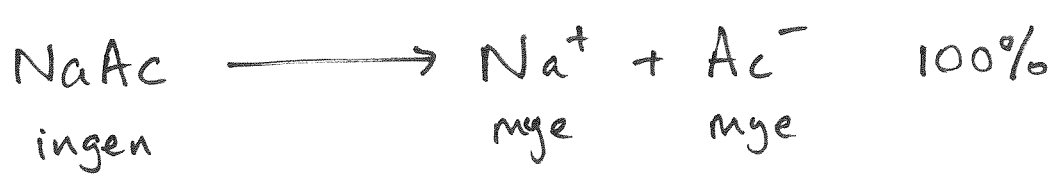

2. Svak base + korresp. svak syre

Blodet ditt er en buffer $\text{pH} = 7,35 - 7,45$

Hvordan virker en buffer ?

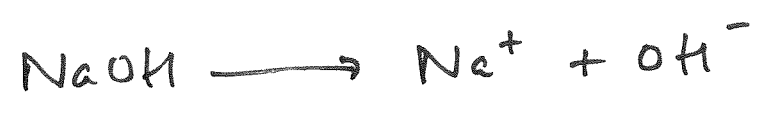
1. Vi tilsette litt sterk saltsyre HCl

Ac⁻ blir som en svamp for H₃O⁺ - holder pH konstant

2. Vi tilsette litt sterk base, NaOH

HAc blir som en svamp for OH⁻ - ta H⁺
- holder pH konstant

Vi får en lignende effekt med bruk av en svak base (NH₃) og korresponderende svak syre (NH₄Cl)

Vanlig Buffer: svak syre + salt av syren

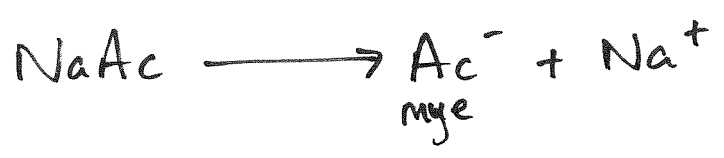
$$K_a = \frac{[B^-][H_3O^+]}{[HB]}$$

$$[H_3O^+] = K_a \frac{[HB]}{[B^-]}$$

$$\Rightarrow pH = -\lg K_a + \lg \frac{[B^-]}{[HB]}$$

Oppgave

hva er pH til en blanding av 0,1 mol HAc og 0,1 mol NaAc? K_a for HAc = $1,8 \times 10^{-5}$

Vi kan se bort fra den lite andelen Ac^- fra HAc

$$\Rightarrow [Ac^-] \approx 0,1 \text{ mol}$$

$$[H_3O^+] = K_a \frac{[HAc]}{[Ac^-]} = 1,8 \times 10^{-5} \cdot \frac{0,1}{0,1}$$

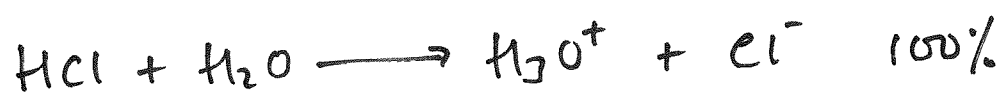
$$pH = -\lg [H_3O^+] = \underline{4,745}$$

Hvor mye forandres pH når vi tilsette litt sterk syre til en buffer?

Del 1 1 ml 1,0 M HCl tilsatt 1 liter vann.
(Vann har $\text{pH} = 7$). Hva blir pH?

$$\text{mol } n = V \times C = \frac{1}{1000} \times 1 = 10^{-3} \text{ mol}$$

$$[\text{HCl}] \text{ i en liter vann} = \frac{n}{V} = \frac{10^{-3}}{1} = 10^{-3} \text{ mol/l}$$

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = 10^{-3} \text{ mol/l} \Rightarrow \text{pH} = -\lg 10^{-3} = 3$$

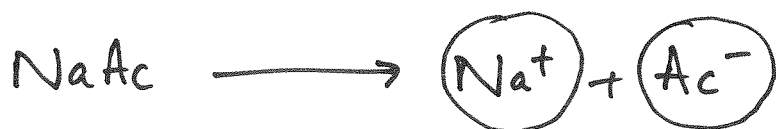
$$\Rightarrow \Delta \text{pH} = 7 - 3 = 4$$

Del 2 1 ml 1,0 M HCl blir tilsatt en ^{liter} buffer
av 0,1 mol HAc og 0,1 mol NaAc.

Hva blir pH?

pH til bufferløsningen fant vi tidligere = 4,745

Vi tilsette 10^{-3} mol H_3O^+ som før

Vi tilsette HCl:

10^{-3} mol Ac^- blir brukt, 10^{-3} mol HAc ble dannet

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{Ac}^-]}{[\text{HAc}]} = 1,8 \times 10^{-5}$$

$$= \frac{[\text{H}_3\text{O}^+] (0,1 - 10^{-3}) / V}{(0,1 + 10^{-3}) / V}$$

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = 1,8 \times 10^{-5} \times \frac{1,001}{0,099}$$

$$= 1,836 \times 10^{-5}$$

$$\text{pH} = -\lg[\text{H}_3\text{O}^+] = -\lg 1,836 \times 10^{-5}$$

$$= 4,736$$

$$\Delta \text{pH} = 4,745 - 4,736$$

$$= \underline{\underline{0,009!}}$$

$\text{HCO}_3^- / \text{H}_2\text{CO}_3$ er en buffer i sjøen

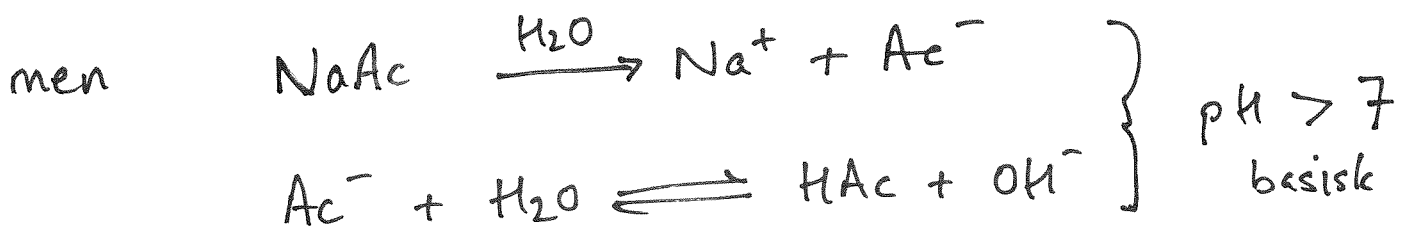
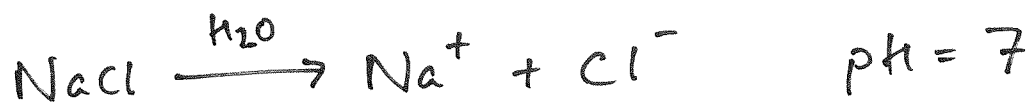
$$K_a = 4,2 \times 10^{-7}$$

Tilsett litt syre, så vil reaksjonen flytte til venstre

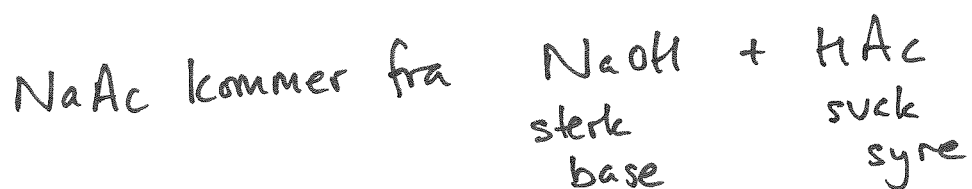
Tilsett litt base:

Salter i Vann og pH

Hvorfor lager NaAc en basisk løsning?

NaCl kommer fra NaOH + HCl
 sterk base   sterk syre

Bli NH_4Cl sur eller basisk i vann?

$\Rightarrow$ sur løsning
 $\text{pH} < 7$

Bli NaHSO_4^- sur eller basisk i vann?

$\Rightarrow$ sur løsning
 $\Rightarrow \text{pH} < 7$

Men hvorfor ikke

↑
sterk syre

